

A Magyar Királyság kapcsolatai Hispániával a 12. század végén és a 13. század első felében

CSIFÓ TAMÁS

Magyarország és Aragónia egyidejű felemelkedése

Az 1172–1235 közötti hatvanhárom év a tatárjárást megelőző Árpád-kor utolsó fénykorát jelenti. Ez III. Béla és fiai, Imre és II. András királyok uralkodását foglalja magában,¹ mely alatt a Magyar Királyság szembetűnően nagy tekintélynövekedést könyvelhetett el. III. Béla regnálása jelentős gazdasági fellendülést hozott, ugyanakkor látványos fejlődést indított el a magyar kulturális életben is, ami utódai idején is folytatódott. A három király uralma azonban leginkább a külpolitika terén hozta meg a Magyar Királyságnak a felemelkedést. Az investitúra harcok és a keresztes háborúk korában Magyarország is állást foglalt az összeurópai érdekeket érintő nemzetközi konfliktusokban, ily módon teljes értékű, integráns részévé vált a kontinens diplomáciai vérkeringésének. Az Árpád-ház korának neves, megbecsült és egyre növekvő külpolitikai súllyal rendelkező dinasztijává vált. Mindezt tovább fokozták a magyar királyok addig példátlan mértékű hódítási törekvései, és nagyszabású célkitűzései, melyek között immár a latin császári cím elnyerése is helyet kapott.

Ezzel egy időben jelentős felvirágzás figyelhető meg az Ibériai-félszigeten is. A kisebb keresztény és mór államok halmazából álló térség legjelentősebb nagyhatalmává vált a 12–13. század fordulóján az Aragóniai Királyság. A Barcelonai-ház olyan aragóniai királyai, mint II. Alfonz, II. Péter és I. Jakab a reconquista harcaiban aratott győzelmeikkel vívtak ki maguknak nagy megbecsülést a kontinens katolikus hívóinek szemében, egyben országuk területét is nagymértékben gyarapították. Az új termőterületek meghódítása és kereskedelmi csomópontok, tengerparti kikötők létesítése révén a terjeszkedéssel együtt járt a gazdasági felvirágzás is. Mindezen felül a feltörekvő Aragónia uralkodói is megfogalmaztak nagyratörő hódítási terveket, melyekkel tovább kívánták gyarapítani befolyási övezetüket.

Annak köszönhetően, hogy az Aragóniai és a Magyar Királyság felvirágzása egy időben kezdődött meg, a két ország azonnal egymás látókörébe került, és keresni kezdték egymással a külpolitikai együttműködés lehetőségeit. Mint az a történelemben szinte mindenhol megfigyelhető, az államközi szövetkezés leggyakoribb módszere a dinasztikus házasságkötés volt, melyre az Árpád-korban az Aragóni Korona és a Magyar Királyság között két alkalommal került sor. Dolgozatomban e kapcsolatok történetét szeretném ismertetni, kitérve az aragóniai és a magyar külpolitika összefüggéseire és a házasságok megkötésének körülményeire. Bemutatom azt is, hogy ezek a frigyek milyen örökséget hagytak

¹ Imre fiának, III. László gyermekkirálynak tragikusan rövid, névleges regnálásával együtt.

hátra a két ország történelmében, és külön kitérek a korszak magyar vonatkozású spanyolországi emlékezetének elemeire.

A katolikus Európa végvidékei, külpolitikájuk közös vonásai

A magyar-hispán kapcsolatok megértéséhez meg kell vizsgálnunk azt, hogy milyen hasonlóságok mutathatók ki az 1190–1230-as években a két térséget jellemző politikai viszonyokban, valamint hogy milyen eszmei jelentőséggel bírtak ezek a területek.

Szabados György tanulmányában rámutatott arra, hogy mind a Magyar Királyság, mind Hispánia keresztény államai a nyugati rítusú kereszténység európai végvidékének számítottak. A katolicizmus melletti elköteleződésükön túl a római Szentatyát támogató politikai pártállásuk is összekötötte őket.² A kereszténység megóvásának és terjesztésének érdekében vívandó küzdelmek szellemiségét mindkét területen fokozták a szentkultuszok. Az Ibériai-félszigeten Szent Jakab apostol tisztelete kapott kiemelt figyelmet, akinek a feltételezett sírját Galíciában találták meg 813-ban, és aki mintegy egész Hispánia keresztény hívőinek égi oltalmazójává vált.³ A Magyar Királyságban szintén meghatározó jelentőségű volt a szentek tisztelete. Különösen nagyra becsülték az 1192-ben oltárra emelt I. László király emlékét, aki a lovageszményt megtestesítő harcias uralkodóként, egyben a keresztény Európának a keleti pogány népekkel szembeni védelmezőjeként ismert.

A Hispánia és Magyarország közötti hasonlóság nyomon követhető külpolitikai törekvéseikben is. Mindkét térségben adott volt a területi terjeszkedés lehetősége. Ez az ibériai uralkodódinasztiáknak a mórok által uralt földek „visszahódítását”, vagyis a reconquistát, az Árpádok esetében pedig főként a Balkánon Bizánc hanyatlásával, majd bukásával jelentkező hatalmi űr betöltését jelentette.⁴ A közép- és délkelet-európai régió nemzetközi erőviszonyaiban a 12. század végétől beálló változásoknak köszönhetően a Magyar Királyság kiszabadult az addigi bezártságból, az Árpádok pedig III. Bélától kezdve nagyszabású, agresszív hódításba kezdtek. Béla, valamint fiai, Imre és II. András terjeszkedésének irányait figyelembe véve megállapítható, hogy azok az esetek többségében nem katolikus vallású térségek, különösképpen a Balkán-félsziget és ortodox keleti szláv államok felé mutatnak. A magyar királyok expanzív külpolitikájáról így elmondható, hogy abban (más szempontok mellett) fontos indítéknak bizonyult az európai katolikus felségterület keleti határainak kiterjesztése. Ebben pedig meglátásom szerint a hispániai államok külpolitikai kötelességtudatával mutat azonosságot.

Szintén a külpolitikai hasonlóságokhoz tartoznak a két terület uralkodóinak nagyhatalmi elképzelései. A vizsgált időszak magyar és aragóniai királyai különböző nagyratörő terveket fogalmaztak meg. III. Bélának feltett szándéka

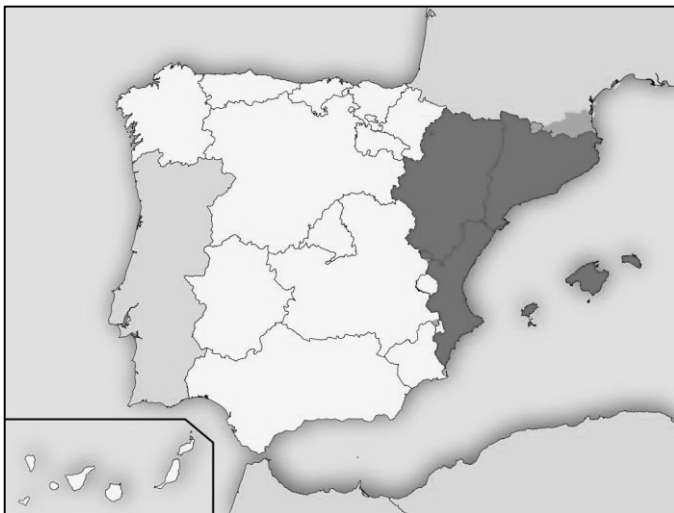
² SZABADOS 2009, 166.

³ ANDERLE 1999, 44.

⁴ SZABADOS 2009, 166.

volt az, hogy a Magyar Királyságot a haldokló Bizánci Birodalom helyébe léptesse.⁵ Béla aragóniai kortársa, II. Alfonz egy nagy kiterjedésű, az atlanti és a mediterrán térséget összekötő szárazföldi birodalmat akart létrehozni, melynek központja Aragónia lett volna. Ennek érdekében gyermekei kiházasításán keresztül kívánt jó diplomáciai és stratégiai kapcsolatokat kialakítani más európai államokkal, például a növekvő tekintélyű Magyar Királysággal. Alfonzzal ellentétben fia, II. Péter azonban az atlanti régió helyett csak a Földközi-tenger irányába, főként Itália és Észak-Afrika felé fordult, az uralkodók helyett pedig a pápa szövetségét kereste. Ezzel egy időben Imre király szerbiai, boszniai és bulgáriai hódító törekvései, valamint keresztes fogadalma a katolicizmus védelmének és terjesztésének gondolatát, más szavakkal a III. Inceféle pápai irányelvekhez való idomulást fejezik ki. Végül párhuzamba állítható I. Jakab és II. András külpolitikája is. Jakab fegyveres hódításai és öröklései révén egy francia-katalán-provanszál-spanyol népeket egyesítő birodalom urává, egyben a Nyugat-Mediterráneum legbefolyásosabb királyává vált (*1. kép*). Későbbi apósa, II. András pedig a Bizánci Birodalom 1204-es ideiglenes megszűnése után lett a Földközi-tenger keleti medencéjének egyik vezető uralkodója, aki a térség népeit egy magyar vezetésű államközösségben, az Archiregnum Hungariae-ban kívánta egyesíteni.⁶

Mindezen érdekazonosságok indokolták a magyar és az aragóniai külpolitika összeegyeztetését a két állam közötti dinasztikus kapcsolat kialakításával.

1. kép: Az Aragón Korona területei a mai Spanyolország térképén

⁵ MAKK 1996, 221.

⁶ ANDERLE 2006, 27–28; VAJAY 1984, 401.

Aragóniai Konstancia és Árpád-házi Imre házassága

A királyné származása és a házasságkötés körülményei

Aragóniai Konstancia II. Alfonz aragóniai király és felesége, Sancha királyné első leánya volt. Születését Szabados György és Wertner Mór 1180 tájára datálta.⁷ A hercegnő két sikertelen eljegyzés után lett Imre herceg harmadik menyasszonya III. Béla szervezésében. Vajon hogyan került fia feleségének kiválasztásakor a király látókörébe a távoli Aragóniai Királyság? A válasz a 12. század második felében felemelkedő Aragónia, Kasztília, valamint a Francia Királyság dinasztikus kapcsolatrendszerében keresendő. Capet Margit királyné ibériai felmenővel is rendelkezett, hiszen anyja, Kasztíliai Konstancia, VII. Alfonz kasztíliai király lánya volt.⁸ Wertner Mór genealógiai kutatásaiból pedig kiderült, hogy Aragóniai Konstancia anyjának, Sancha királynénak szintén VII. Alfonz volt az apja.⁹ Ebből világosan látható, hogy Margit és Konstancia unokatestvérek voltak. Az aragóniai házasság tervét tehát valószínűleg Capet Margit származása ihlette.

A házasságkötési körülmények vizsgálatakor előtűnik a III. Béla-kori jövedelem-összeírás keletkezésének problémája. Kristó Gyula úgy vélte, hogy ez a dokumentum Imre herceg aragóniai házasságának megalapozása kapcsán készült, körülbelül 1195 táján. Ennek alátámasztására a kimutatásban szereplő „Szlavónia hercege” címet hozta fel, hangsúlyozva, hogy az csak 1193–1196 között fordul elő a forrásokban, és 1194–1196 között Imre volt a betöltője.¹⁰ Koszta László szintén azt írta, hogy az összeírás Imre házassága alkalmából készült, célja pedig a pápa támogatásának elnyerése volt.¹¹ Elképzelhető, hogy a magyar király ezzel akarta biztosítani az egyházfőt arról, hogy országa megfelelő anyagi háttérrel tud nyújtani egy pápai hűbéres állammal való dinasztikus kapcsolat megkötéséhez.

A házassági terv az Aragóniai Királyságban is támogatásra lelt. Nagyszabású birodalomépítő terveinek megvalósítása érdekében II. Alfonz aragóniai királynak jó diplomáciai és stratégiai kapcsolatokra volt szüksége. Ezt a célt szolgálta gyermekei, köztük Konstancia kiházásítása, így kapóra jött neki a tervezett frigy. Emellett II. Alfonz diplomáciai gondolkodásának alapját az európai uralkodó dinasztiák vérségi összefonódásának szelleme adta. Az Árpád-házzal való rokoni társulás révén a Barcelonai-ház családfája immár magyar ággal is rendelkezett.¹²

Volt egy másik tényező is, ami rokonszenvesnek mutathatta a hispániai keresztény államokban az Árpádok országát, de főleg magát a dinasztiát. Ez volt

⁷ WERTNER 1892, 370–371; SZABADOS 2009, 165. Szabados György Anderle Ádám állítását cáfolja, aki szerint Konstancia születése 1186 és 1189 közé helyezhető (ANDERLE 2006, 23).

⁸ ANDERLE 2006, 22.

⁹ WERTNER 1892, 370.

¹⁰ KRISTÓ 1984, 1246–1247; KRISTÓ 1998, 179, 181.

¹¹ KOSZTA 2009, 104.

¹² ANDERLE 2006, 26–27.

I. László király 1192-es szentté avatása, amivel az Árpád-háznak immár a harmadik személyét emelték oltárra.¹³ Ezúttal egy olyan emberről volt szó, aki karddal óvta a nyugati kereszténységet a keleti pogány népek támadásaitól. Így a reconquista korában igen nagy tekintélyt szerezhetett nyugaton Magyarországnak a nevezetes lovagkirály, akiben a mórok ellen küzdő hispániai államok „Krisztus bajnokát”, a katolikus európai hitközösség egyik védelmezőjét láthatták. Véleményem szerint ez a szempont kedvezően befolyásolta a pápa véleményét is a tervezett aragóniai-magyar házasságról. Ugyanakkor azzal, hogy a pápához fordult segítségért fia házasodásának ügyében, a magyar király bizonyította elkötelezettségét a római katolikus kereszténység iránt, valamint jelezte pápapártiságát az investitúra küzdelmekben. Az egyházfőt végül meg is győzhette mindez, amit az bizonyít, hogy a házasság létrejöttének érdekében vállalta a közvetítő szerepét Aragónia és a Magyar Királyság között.¹⁴

A pár házasságkötésének évét Soltész István 1198-ra tette,¹⁵ más vélemények azonban korábbra helyezik. Kristó Gyula szerint Imre már 1196-ban (vagy esetleg még korábban) feleségül vette Aragóniai Konstanciát.¹⁶ A hercegnő nevét 1196-ban két dokumentum említi: apja áprilisi végrendelete, valamint özvegy anyja októberi oklevele. Utóbbi már mint „*filiam meam Constantiam, reginam Ungarie*”, vagyis Magyarország királynéjaként hivatkozik Konstanciára. Ez alapján Anderle Ádám úgy gondolta, hogy a magyar és az aragóniai korona közötti házassági szerződést a két okirat kiadásának ideje között kötötték meg.¹⁷ Ez az első ismert magyar házassági szerződés, melyben Imre a feleségének szánt hitbér összegét határozta meg arra az esetre, ha ő meghalna. Ha az özvegy királyné az országban marad, akkor két magyarországi vármegye éves jövedelme, távozása esetén viszont 12 ezer márkányi ezüst illeti meg.¹⁸ A szerződés alapján az esküvőt is 1196 áprilisa és októbere közé helyezhetjük. Ennek pontosítására hozza fel Szabados György Peire Vidal provanszál trubadúr magyarországi útját. A költő, egyik versének tanúsága szerint, szeretett mecénása, II. Alfonz halála után járt Magyarországon, az irodalomtörténeti kutatások alapján azonban nem közvetlenül az aragóniai király elhunytát követően, hanem csak 1198-ban, Konstancia hercegnő magyar házasságkötésekor. Miután Sancha anyakirályné 1196. októberi oklevele szerint egyértelmű, hogy a házasság 1196-ban kötötték, a kétéves időtáv értelmetlennek tűnik. Ezt támasztja alá a költeményben megénekelt gyászt szorosan követő, az új pártfogó meglelése miatt érzett öröm. Mindebből látható, hogy Peire Vidal 1196-ban, II. Alfonz április 25-én bekövetkezett halála után járt a Magyar

¹³ SZABADOS 2009, 166.

¹⁴ KRISTÓ 1998, 197. Soltész István szerint ez a pápa III. Ince volt (SOLTÉSZ 1999, 147). Ám ez téves, hiszen őt 1198-ban választották meg, III. Béla viszont ekkor már nem élt, így a kérdéses egyházfő III. Celesztin lehetett.

¹⁵ SOLTÉSZ 1999, 145.

¹⁶ KRISTÓ 1998, 197.

¹⁷ ANDERLE 2006, 23–24.

¹⁸ SZABADOS 2009, 168.

Királyságban, vagyis Konstancia és Imre egybekelése e napot követően, de 1196 októbere előtt, valószínűleg az év nyarán vagy kora őszén történt.¹⁹

A királyné kísérete

Ahogy az dinasztikus házasságoknál megszokott, Konstancia királynét is színes udvari társaság kísérte új hazájába. Ennek egyik legismertebb tagja egy Tota nevű udvarhölgy, a királyné barátnője, aki a források egyöntetű véleménye alapján korának női szépségideálja lehetett, és Korlátfia Benedek erdélyi vajdához ment feleségül 1202-ben. Tota a Bánk bánból ismert Melinda történelmi előképének tekinthető, míg Benedek vajda az egykor valóban létező Bánk udvar- és megyésispán személyével együtt ihlette Katona József drámájának címszereplőjét.²⁰ A szépséges udvarhölgyet testvérei, Simon és Bertram is elkísérték, ők alapították a Nagymartoni családot. Simon fiai, az ifjabb Simon és Mihály pedig a magyar király katonai szolgálatába álltak az ország nyugati határvidékén.²¹

Tota és Benedek esküvőjéhez kötődik Konstancia egyetlen források alapján ismert királynéi cselekedete. A vajda két falut, Mártonfalvát és Bajót kivánta felesége számára hitbérként lekötni, amit Imre király meg is engedett. Konstancia járt közben az ügyben, hálából hűséges udvarhölgyének, aki azért tartott vele Magyarországra, hogy itt is őt szolgálhassa. A magyar királyné ezért megkérte férjét, hogy ajándékozza Totának Mártonfalva minden kincstári jövedelmét.²² Így készült el 1202-ben a második ismert magyar házassági szerződés.

A hispániai kulturális befolyás

Konstancia királynéval a Magyar Királyságban egy addig teljesen ismeretlen kultúra, a hispániai életszemlélet és műveltség jelent meg. Ennek jelei számos téren megfigyelhetők, így például a szimbolikában. A királyné közvetítésében ibériai eredetű heraldikai elemek honosodtak meg a magyarországi pecsét- és címerhasználatban. A királyi pár a Totának és Benedeknek juttatott adományról arany függőpecséttel ellátott oklevelet állított ki. A pecsét hátoldalán látható a vörös-ezüst sávok, közismert nevükön az Árpád-sávok, valamint az ezeket kiegészítő arany oroszlánok első ismert együttes ábrázolása (2. kép). Vajay Szabolcs megállapította, hogy a vörös-ezüst sávok kialakulása Imre és Konstancia 1196-os esküvőjéhez köthető, ihletforrásuk pedig a menyasszonyt

¹⁹ SZABADOS 2002, 343–344.

²⁰ SZABADOS 2009, 170.

²¹ ANDERLE 2006, 22.

²² „Ceterum quia eadem domina relicta sua natali patria cum illustri coniuge nostra Constancia regina Hungarie in servicio suo sedulo moratura advenerat, ad petitionem et instanciam eiusdem coniugis nostre omnes redditus supradicte ville Martini ad fiscum pertinentes scilicet liberos denarios et pondera chybriones etiam de eadem villa nobis pertinentes supradicte domine perpetuo iure obtinendas donavimus.” (MNL OL, DL 39249). Érszegi Géza magyar fordításában: BLAZOVICH – ÉRSZEGI – TURBULY 1998, 72–74.

kísérő aragóniai lovagok pajzsát díszítő vörös-arany sávozat volt (3. kép).²³ Mivel Imre aranypecsétjének képen a sávozat minden második eleme kidomborodik, Bertényi Iván úgy gondolja, hogy az alapvetően vörös színű és fából készült magyar királyi címerpajzsra a király ezüst színhatást keltő fémpántokat erősített vízszintes helyzetben, így egy nyolcszor vágott pajzsmező jött létre, a heraldika nyelvén megfogalmazva vörös alapon ezüst pólyákkal.²⁴

2. kép: Imre 1202-es aranybullájának pecsétje, hátsó oldal

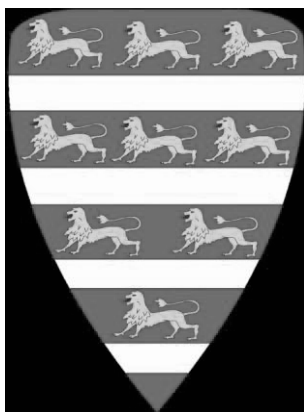

3. kép: Az Aragón Korona országainak címere

²³ VAJAY 1974, 372.

²⁴ BERTÉNYI 2007, 26.

A sávok mellett új címerállatként megjelent az oroszlán ábrázolása is. A címerkép öt vörös sávjában összesen kilenc arany színű, heraldikai jobb irányba lépkedő oroszlán van feltüntetve 3-3-2-1-0 elosztásban (4. kép). Ezek magyarországi megjelenése Donászy Ferenc meglátása szerint szintén a Konstancia által közvetített hispániai hatással függ össze. Donászy kifejti, hogy az Imre (és később II. András) pecsétjén látható oroszlánok alak- és testtartás béli hasonlóságot mutatnak a Leóni Királyságban II. Ferdinánd (Konstancia királyné nagybátyja) alatt kiállított oklevelekben ábrázolt oroszlánokkal. Leónnak, ahogy arra neve is utal, az oroszlán volt a jelképe, az ország királyi kancelláriájában pedig a pápai rotákra hasonlító kettős gyűrűk közéjébe rajzolták. Aragóniába minden bizonnyal a hispániai keresztény királyságok között fennálló szoros rokoni összeköttetés révén került, ahonnan aztán Konstancia közvetítésével a Magyar Királyságba is eljutott.²⁵

4. kép: Imre király oroszlános címerpajzsa

A jelképek jelentése kapcsán a kutatók megegyeznek abban, hogy a 12–13. században a vörös-ezüst sávokat az Árpád-ház jelképe volt, a dinasztiahoz tartozást fejezte ki, míg a királyi hatalom szimbóluma Magyarországon a kettős kereszt lett, melyet III. Béla vett át Bizáncból. Az oroszlánok jelentését már nehezebb megállapítani, mivel ahogy azt Bertényi hangsúlyozza, igen sokféle értelmezésük lehet. Jelenthettek többek között harciasságot, bátorságot, utalhatott a lovagiasságra, pártállásra, bibliai személyekre, illetve hűbériségi viszonyra.²⁶ Donászy Ferenc véleménye szerint az oroszlánok egyszerű esztétikai célt szolgáltak, ünnepélyesebb, előkelőbb megjelenést kölcsönöztek Imre címerének.²⁷ Vajay Szabolcs azt állította, hogy Imre az oroszlánok révén

²⁵ DONÁSZY 1935, 31–33.

²⁶ BERTÉNYI 2007, 24.

²⁷ DONÁSZY 1935, 33.

saját személyét, mint a fővezéri hatalom egyedüli birtokosát akarta velük megjeleníttetni, míg családja többi tagja az Árpád-sávokkal azonosította önmagát.²⁸ Véleményem szerint ez az Imre és öccse, András között kiobbant testvérviszályban volt fontos, amikor is a király az ország legfőbb uralkodójaként kívánta közjogi értelemben elkülöníteni magát a szlavóniai hercegséget birtokló testvérétől.

Szintén Konstancia érkezésével hozható összefüggésbe Peire Vidal és Gaucelm Faidit költők Magyarországon való megjelenése. Általuk nyerhetett rövid betekintést az Árpádok országa a trubadúr költészetbe. A trubadúr líra művelői a latin mellett előszeretettel írták műveiket saját nemzeti nyelvükön, témájuk pedig az egyházi vagy vallási tárgykörök helyett az élet és a természet dicsérete, de legfőképp a női nem méltatása és megbecsülése volt.²⁹

A trubadúr stílus lehetőséget adott Magyarországnak arra, hogy megismerjen a szigorúan vallásos, zárt tematikájú egyházi líra mellett egy sokkal színesebb és a katolikus dogmákkal helyenként szembehelyezkedő irodalmi műveltséget. Ugyanakkor Zemplényi Ferenc irodalomtörténész rámutatott arra, hogy a stílus hazánkban először megforduló képviselőinek, Peire Vidalnak és Gaucelm Faiditnak a magyarországi tartózkodásáról rendkívül kevés információ áll rendelkezésre. Sem az időtartamot, sem az ittlétük jellegét nem ismerjük, ahogyan arról sincs fogalmunk, hogy kialakítottak-e nálunk személyi kapcsolatokat. Ennél fogva Zemplényi úgy gondolta, hogy a trubadúrok hazai jelenlétének nem lehet nagyobb kultúrtörténeti jelentőséget tulajdonítani.³⁰

Mindezen felül más jellegű hispániai kulturális behatások is érvényesültek Magyarországon a 12. század végén. A királyné révén a francia minták alapján kialakult hazai gótika hispániai és mór vonásokkal színesedett. Konstancia és kísérete terjeszteni kezdte anyanyelvét, a spanyolt a magyar királyi udvarban, ahol a férje, Imre is megtanulta azt.³¹ Mi több, a magyar király nevének hangalakja is a felesége által közvetített aragóniai hatásra kezdett el lassan átalakulni a Heinrikből Imrévé.³²

A házasság hatása Imre külpolitikájában és a magyar keresztes eszme fejlődésében

Mint ahogy az Imre király esetében is látható volt, a középkori Európában a dinasztikus házasságok megkötésében igen nagy szerepet játszott a római katolikus egyházfő. A pápa közvetítő tevékenysége még nagyobb jelentőségűnek bizonyult az invesztitúra harcok idején. Ha egy uralkodó egy frigy megkötéséhez a Szentatya segítségét kérte, azzal gyakorlatilag pápapárti külpolitikáját nyilvánította ki. III. Béla király is ezen elv szerint szervezte meg Imre

²⁸ VAJAY 1974, 373.

²⁹ SOLTÉSZ 1999, 149.

³⁰ ZEMPLÉNYI 1998, 68.

³¹ SOLTÉSZ 1999, 148.

³² ERDÉLYI 2008, 137.

házasodását, aki így az apjától megörökölt diplomáciai irányelvet volt köteles követni. Aragóniai Konstancia személyében egy pápai hűbéres királyság hercegnője lett Magyarország királynéja a pápa közvetítésével. Ennek a házasságnak tehát meglátásom szerint a Rómával való szoros együttműködés folytatására kellett emlékeztetnie Imrét.

A római orientáció különösen hangsúlyossá vált III. Ince 1198-as trónra jutásától kezdve. A pápai tekintély és hatalom kiteljesedésének időszakában a német-római császárral szemben álló katolikus országok az Ince köré szerveződő szövetségi rendszer tagjai lettek. Ez, pártállástól függően, Európa bizonyos fokú integrációját segítette elő, s így módon Magyarország is egy nagyobb politikai tömörülés részévé vált. Ugyanakkor a politikai mellett az Ince-párti diplomácia a kontinens vallási egységesülését is elő kívánta segíteni. A katolikus dominancia ellenére Európa hitéletbeli összetételét többek között a dél-hispániai iszlám, a Balkánon általános görögkeleti rítus, valamint a félszigeten teret nyerő bogumil eretnek mozgalom igen sokszínűvé tette. Így a Szentatya érdekében állt, hogy a vele társuló uralkodók védelmezzék és terjesszék a katolicizmust, valamint küzdjenek a pogányok és az egyház tanaival szembefordulók ellen. Ezekre a feladatokra a Balkán közelében csak egyetlen állam volt alkalmas: a Magyar Királyság, mely III. Ince elképzelésében a balkáni ortodoxia és bogumilizmus elleni közép-európai hídfőállásként szolgált.³³ Úgy gondolom, ez az elgondolás Imre király észak-balkáni terjeszkedésének ideológiai alapjaként értelmezhető. Imre a térség egyetlen katolikus uralkodójaként, mintegy „királycsináló” céllal beavatkozott a szerb és bolgár belviszályokba. 1202-ben felvette a „Szerbia királya” címet, majd sikertelen kísérletet tett Kaloján bolgár fejedelem katolikus királlyá koronáztatására és a saját hatalmának való alárendelésére. Mindemellett a pápa felhatalmazására fellépett a boszniai bogumil Kulin bán ellen is.³⁴ Utóbbi ügyben az Incének írt 1203-as levelének szavai szintén a Szentszék iránti odaadásáról árulkodnak. Mint írja:

„Ámbár mindaz, aki csak a keresztény vallást követi, úgy tartozik tisztelni és mindenkinél jobban szeretni a szentséges római egyházat, mint kegyes édesanyját, mi azonban mindenkinél még jobban és tehetségünk szerint még hívebben törekszünk erre [...]”.³⁵

Egy Imrének címzett 1204. szeptember 15-i levelében III. Ince meg is emlékezett a király és elődei egyházhűségéről:

„[...] a te kegyes emlékü elődeid, amióta csak Magyarország Szent István király buzgalma révén az isteni kegyelem jóvoltából az egységes katolikus hitre tért, különösen nagy odaadással tisztelték a szentszéket, és valamennyien, akik az ő nemzetségéből származtak, amiként az uralkodásban, ugyanúgy a Szent

³³ SOLTÉSZ 1999, 147.

³⁴ KRISTÓ 1998, 198.

³⁵ „Licet universi, qui christianie fidei religione censentur, sacrosanctam Romanam Ecclesiam, tamquam piam matrem, venerari ac plurimum diligere teneantur; nos tamen [...] ipsius honori, et utilitati prae ceteris potius ac devotius pro posse nostro cupimus intendere.” (FEJÉR 1829, 411). Magyar fordításban: MAKKAI – MEZEY 1960, 124.

Péter utódai iránt tanúsított tiszteletben is egyaránt nyomdokába léptek, kiváltképpen a híres emlékü Béla király, a te atyád, aki egész életében a szentszék tiszteletére törekedett. Az országlásban és az odaadásban atyád örököséként te is oly tettek elkövetésében buzgólkodtál, amelyek annak [a szentszéknek] a javára és tiszteletére szolgáltak.”³⁶

Míg tehát a Balkánon a görögkeleti kereszténység és az eretnekség ügyében Magyarország, addig Európa nyugati végein a muzulmán mörök ellen küzdő hispániai keresztény királyságok, köztük Aragónia képviselte a pápai érdekeket. Úgy vélem, ez a külpolitikai körülmény elősegítette a magyar kereszties ideológia érelölódését. A Szentföld felszabadítására irányuló magyar hadjárat gondolata először III. Béla fejében merült fel, ám mivel ő nem tudta teljesíteni, azt második fiára, Andrásra hagyta. Azzal, hogy a 12–13. század fordulójának magyar királyai magukéva tették a szentföldi kereszties harcok vállalásának köteleességét, részben újfent a pápai irányelvekkel való azonosulásukat fejezték ki. Miután pedig a katolikus végvárszerep közös vonása összekötötte egymással az Aragóniai és a Magyar Királyságot, a hazai kereszties eszmekör fejlődésén igen nagyot lendített a két ország között létrejövő dinasztikus kapcsolat is. Konstancia magyar királyné, mint a reconquista harcaiban edződött Aragónia hercegnője, a katolicizmus megóvása érdekében vívott szent háborúk eszményét hozta el Magyarországra. Míg tehát a Szentszék külpolitikai köteleességtudatként határozta meg a magyar királyoknak, esetünkben Imrének a szentföldi kereszties harc eszméjét, addig annak ideológiai megalapozásához Konstancia királyné és kísérete járult hozzá. Ezért elképzelhetőnek tartom, hogy Imre 1200-as kereszties eskütételében³⁷ szerepet játszott felesége hatása is.

Konstancia királyné menekülése és halála

Konstancia és Imre házasságából egyetlen utód született: III. László király, 1199-ben.³⁸ Ez azonban csak még tovább súlyosbította az ellentétet Imre király és a koronára áhítózó öccse, András herceg között (5. kép). Ráadásul András mellett felesége, a német földről származó Gertrúd is fenyegetést jelentett a gyermekre és édesanyjára. Konstancia igyekezett barátságosan, udvariasan viszonyulni az őt mélyen gyűlölő sógornőjéhez, akivel közösen szerette volna megbékéltetni háborúskodó férjeiket.³⁹ A betegeskedő Imre még halála előtt királlyá koronáztatta, majd öccsére bízta kisfiát, egyben országa kormányzójának is

³⁶ „[...] utique pie recordationis progenitores tui, ex quo regnum Ungarie ad chatolice fidei unitatem per beati Stephani Regis diligentiam, divina gratia precedente, pervenit, cum multa devotione sedem sunt apostolicam venerati, et omnes, qui ex eius progenie descenderunt sicut in regno ita sibi et in reverentia beati Petri successoribus exhibenda pariter successerunt presertim inclite record. Bela Rex pater tuus, qui toto tempore vite sue sedem apostolicam studuit honorare, cui tu tam in regno qua min devotione succedens ea facere studuisti, que ad ipsius procederet commodum et honorem.” (THEINER 1863, 35). Magyar fordításban: KRISTÓ – MAKK 1981, 90–91.

³⁷ KRISTÓ 1998, 197.

³⁸ WERTNER 1892, 373.

³⁹ SOLTÉSZ 1999, 152.

Andrást tette meg. Ám sem a királyné békülékenysége, sem Imre végrendelkezése, de még a pápa intő szava⁴⁰ sem tántorította el Andrást és Gertrúdót a magyar királyi trón megszerzésének vágyától. Imre király végül 1204. november 30-án elhunyt,⁴¹ az így veszélybe került Konstancia pedig fiával, híveikkel és a Szent Koronával Bécsbe menekült VI. Lipót osztrák herceghez. Nem sokkal később, 1205. május 7-én III. László is meghalt. Konstancia így gyakorlatilag szinte mindenét elvesztve hazatért Aragóniába. 1209-ben feleségül ment II. Frigyes szicíliai királyhoz, későbbi német-római császárhoz (6. kép), s élete további részében többször megkísérelte visszaszerezni II. Andrástól a meneküléskor Esztergomban hagyott kincseit. Az egyik ilyen tárgyalása közben érte a halál a szicíliai Cataniában, 1222. június 23-án. Teste a palermói székesegyházban nyugszik.⁴²

5. kép: Than Mór: Imre király András herceg táborában (részlet)

⁴⁰ KRISTÓ 1998, 199.

⁴¹ SZABADOS 1999, 17–18.

⁴² WERTNER 1892, 372–373.

7. kép: I. (Hódító) Jakab aragóniai király

Miközben I. Jakab számottevő sikerei révén Aragónia a Hispániai-félsziget, egyúttal a Nyugat-Mediterráneum legjelentősebb államává vált, addig a Földközi-tenger keleti térségében az Árpádoknak is alkalmuk nyílt érdekszférájuk kiterjesztésére. A Magyar Királyság Bizánc 1204-es bukásával a közép-kelet-európai régió egyik meghatározó nagyhatalma lett, királya, a külpolitikájában minden korábbinál intenzívebb és nagyratörőbb hódítási szándékot mutató II. András pedig a Balkán-félszigeten keletkezett hatalmi űr betöltésére törekedett. Ez alapján kimutatható a nagyhatalmi érdekezésségesség Aragónia és Magyarország között, s ennek összeegyeztetése végett szükségessé vált a két ország között a dinasztikus kapcsolat felújítása. Anderle Ádám és Vajay Szabolcs szerint ez indokolta Magyarországi Jolánta hercegnő és I. Jakab király összeházasodását.⁴⁷

A merész álmokat, nagy terveket dédelgető magyar uralkodónak azonban nem sikerült teljesen, illetve az általa eltervezett formában megvalósítania céljait, hosszú távú elképzeléseit pedig a jogsértő belpolitikája miatt vele szemben kialakuló Aranybulla-mozgalom örökre megghiúsította. Miután az uralmával elégedetlen társadalmi csoportok szembeszegültek a királlyal, és így az Árpádok

⁴⁷ ANDERLE 2006, 28; VAJAY 1984, 401.

addig gyakorolt erős teljhatalma korlátok közé szorult, II. Andrásnak is le kellett mondania nagyszabású külpolitikai ambícióiról, így azokból lánya 1235-ös esküvőjének idejére aligha maradhatott valami. Az 1220-as évek elejével bezárólag kigondolt hódítási tervek és Jolánta férjhezmenetele közötti körülbelül tizenöt éves időtáv meglátásom szerint kétséggé teszi azt a feltevést, hogy András nagyhatalmi elgondolások alapján adta feleségül lányát a hispániai uralkodóhoz. A menyegzőre II. András életének utolsó évében került sor, amikor a király már idősödő, megtört ember volt. Megviselték a kudarcok és a családi tragédiák, ezért aligha foglalkoztathatta már őt a nagyhatalmi politika. Így felmerül a kérdés, hogy végül is milyen megfontolásból kötött meg ez a frigy?

A dinasztikus házasságoknak alapvetően mindig az érintett családok emelkedését kellett szolgálniuk. A vagyoni és a politikai helyzetük befolyásolása mellett azonban a különböző családok nemzetközi hírnevének növekedéséhez is hozzájárultak.⁴⁸ Esküvőjével gyarapította az Árpád-ház érdemeit Jolánta is, aki a „szent királyok nemzetségének” hercegnőjeként beházasodott az Aragón Koronát nagyhatalommá tevő Barcelonai-házba. Emellett ez a menyegző is összefüggésbe hozható a keresztes eszmével. Kétségtelen, hogy a II. András részvételével vezetett V. szentföldi hadjárat messze nem váltotta be a hozzáfűzött reményeket, és azt kortársai gyakorlatilag teljes kudarcként könyvelték el. Ám akadt más terület is, ahol a katolikus élettér határainak bővítése és a kereszténység hitetlenekkel szembeni védelmezése érdekében szintén harcok dúltak: az Ibériai-félsziget. Jolánta egy keresztes hadjáratban részt vevő magyar király leányaként feleségül ment a reconquista korának egyik legsikeresebb aragóniai királyához, I. Jakabhoz. Ezzel lényegében a kereszténységért folytatott szent harc eszméjének éltetőjeként jelent meg Aragóniában csakúgy, mint annak idején Konstancia királyné Magyarországon. Ebben a megközelítésben ez a házasságkötés a magyar keresztes ideológia továbbörökítésének módszereként értelmezhető.

A királyné kísérete, magyarok a reconquistában

I. Jakab keresztény seregei 1238. szeptember 28-án elfoglalták a móraktól Valencia városát, aminek révén a király Hispánia egyik leghatalmasabb uralkodójává vált. Jakab ezután megalapította a Valenciai Királyságot, melynek így ő lett első királya, felesége, Jolánta pedig első királynéja. Jakab ezzel újabb komoly eredményt ért el az ibériai muzulmán hatalommal szemben vívott harcokban, és tovább gyarapította az Aragón Korona országainak körét. A hadjáratban résztvevő katonák a királytól gazdag adományokban részesültek, melyekről feljegyzések készültek. Ezeket a *Repartimiento de Valencia* című könyv tartalmazza, melynek vizsgálata során Anderle Ádám és Vajay Szabolcs megállapította, hogy a megjutalmazottak között számos magyarországi származású személy neve szerepel.⁴⁹ Ebből tudjuk, hogy Jolánta királyné

⁴⁸ ENGEL 1990, 212.

⁴⁹ ANDERLE 2006, 29.

kíséretében számos magyar, vagy magyarországi lovag érkezett Aragóniába, akik részt vettek Valencia bevételében, és szolgálatukat az uralkodó szőlőföldekkel, szántókkal, narancsligetekkel, előkelő épületekkel, bútorokkal és készpénzzel hálálta meg.

A magyar lovagok vezetője „Comes Dionysius”, azaz Dénes szepesi ispán volt, aki a IV. Béla által megvakíttatott Apod fia Dénes tárnokmester és nádor gyermeke volt.⁵⁰ Mellette ismertek olyan további személyek is, akiknek a nevük magyarországi származásukra utal, mint például Andreas Ungarus, Martinus Ungarus, R. Dungria, Johannes de Ongria, Egidius de Hungaria, Jacobus de Pilis és Simon de Stregonia. Rajtuk kívül a *Repartimiento* Jolánta királyné közvetlen kíséretének több tagjáról is beszámol. Közéjük tartozik Adam portarius Regine, vagyis Ádám mester, a királyné ajtónállója, ennek felesége, Thiha (Toha), Éva asszony, a királyné dajkája, valamint Benedictus Egidii Regine, azaz Egyed fia Benedek, aki a Jolántának hitbér gyanánt lekötött Montpellier uradalmának igazgatásában kapott feladatot.⁵¹

Az adományokról szóló jegyzőkönyv arról is tájékoztat, hogy a Jolántával Hispániába kerülő magyarok beházasodtak a helyi családokba. Egyed vitézről tudjuk, hogy az aragóniai királyné Milia nevű udvarhölgyét vette feleségül. A magyar lovagok vezére, Dénes szepesi ispán szintén a királynéi udvarból választotta feleségét, a katalán származású Margarita de Cabrerát, akivel együtt megalapította a keresztnevről elnevezett Dionís családot. Ebből a házasságból hét gyermek született, köztük egy Erzsébet nevű lány, aki egy Crouilles-i Bernát nevű előkelőhöz ment feleségül. Erzsébet sírja a mai napig fennmaradt a katalóniai Cruilles település Szent Mihály plébániatemplomában. Sírkövének felirata szerint a hölgy 1293. december 27-én hunyt el, egyben a szöveg megemlékezik az asszony apjáról is. A Dénes fia Dénes által alapított Dionís család fiúági vérvonala 1974-ben halt ki.⁵²

A reconquistában való magyar részvétel meglátásom szerint a magyar kereszties ideológia továbbhagyományozásának tényét támasztja alá. Míg Jolánta királyné eszmei síkon, addig a valenciai harcokban helytálló lovagjai a gyakorlatban járultak hozzá a kereszténységért vívott háborúk eredményességéhez. Mindezzel pedig, II. András balsorsú szentföldi vállalkozása után, sikerrel szereztek érvényt a magyar kereszties eszmének.

A királyné halála és utódai; Jolánta és a korszak magyar vonatkozású spanyolországi emlékei

Árpád-házi Jolánta 1251. október 9-én, Huescában halt meg, és a katalóniai Vallbona de les Monges községben, a Santa Maria de Vallbona kolostorban nyugszik (8. kép).⁵³ Bár Jakab első fiát az első felesége, Kasztíliai Eleonóra hozta

⁵⁰ VAJAY 1984, 404.

⁵¹ VAJAY 1984, 407–408; 408, 59. jegyzet

⁵² VAJAY 1984, 412–414.

⁵³ ANDERLE 2006, 29; WERTNER 1892, 446.

a világra, majd harmadik neje, Teresa Gil de Vidaure is szült neki két fiút, az utódok tekintetében mégis a Jolántával kötött frigye bizonyult a legsikeresebbnek. És mivel Jakab első fia, Alfonz 1260-ban meghalt,⁵⁴ így magyar nejétől született fiai közül került ki a trónörökös is. A párnak tíz gyermeke született, köztük III. Péter aragóniai király, II. Jakab mallorcai király, Sancho toledói érsek, Jolánta kasztíliai és Izabella francia királyné. Konstancia nevű lányuk X. (Bölcs) Alfonz testvéréhez, Mánuelhez ment feleségül, Sancha hercegnő pedig betegápolónő volt Jeruzsálemben.⁵⁵ Jakab már pusztán a bőséges gyermekáldás miatt is igen nagyra becsülhette Jolántát. Azonban más jelek is arra utalnak, hogy a király szívének magyar származású hitvese volt a legkedvesebb. A 13. századból származó, egyes szám első személyben, katalánul írt *Llibre dels fets*, vagyis „Az események könyve” című krónikában I. Jakab igen nagy tisztelettel és szeretettel emlékezik meg Jolántáról.⁵⁶ Megemlíti jelentős politikai és bizalmas tanácsadói szerepét, a férje és az állam ügyei, valamint a reconquista iránti elkötelezettségét, hűségét és bátorságát.⁵⁷

8. kép: Árpád-házi Jolánta aragóniai királyné sírja

Árpád-házi Jolántát nem csupán férje értékelte nagyra. Az aragóniai királyné emlékét az egykori Aragón Korona országainak területén a mai napig elevenen őrzik. Brachfeld F. Olivér rávilágított arra, hogy Jolánta különösen nagy befolyást gyakorolt a katalán irodalomra és népi képzeletre. A magyar származású királyné személye rengeteg mesés történetet ihletett, alakja számos lírai alkotásban fellelhető. A *Historia de la filla del rey d'Ongria*, vagyis „A magyar királyné története” főszereplője egy Yole/Violante, azaz Jolánta nevű, ártatlanul üldözött magyar hercegnő. A rege szerint ő egy meg nem nevezett magyar király és gyönyörű feleségének szépséges lánya. Miután anyja meghal,

⁵⁴ WERTNER 1892, 447.

⁵⁵ WERTNER 1892, 446.

⁵⁶ DÉRI 1992, 50.

⁵⁷ ANDERLE 2006, 29.

az újra nősülni akaró özvegy király nem talál elhunyt feleségéhez hasonlóan szép nőt, így a lányát akarja elvenni. A hercegnő, hogy ezt elkerülje, levágatja a saját kezét. Apja ezért haragjában hajóra téteti, mely pár nappal később Marseille-be fut be. Itt a provençe-i gróf veszi feleségül, aki később keresztes hadjáratra indul a Szentföldre. Eközben otthon felesége fiút szül neki, ám a gróf anyja a hercegnő iránti gyűlöletből egy hazugsággal a felesége ellen fordítja a fiát. Így a gróf újra hajóra téteti Yole-t és gyermeküket, akik egy kolostornál kötnek ki. Yole itt Szűz Mária csodájából visszanyeri kezét, majd férje is rátalál. Ezt követően fiukkal együtt Magyarországra mennek a már idős, bűnbánó királyhoz. Végül annak halála után övéké lesz a magyar korona is, a család pedig boldogan éli le életét.⁵⁸ Ezen a histórián kívül mintegy 28 ballada, népdal, valamint egy aragóniai patak őrzi különböző formákban, Hungria/Ungria, azaz Magyarország nevét. A katalán balladák között fennmaradt egy magyar ihletésű csodaszarvas-történet is, és további magyar vonatkozásról árulkodnak a különböző széphistóriák, siralmas énekek, melyekben a nagyhatalmú magyar királyokhoz szóló fohászokat fogalmaztak meg a török veszély elleni segítségért.⁵⁹

9. kép: Jolánta királyné mellszobra, Castellón de la Plana

Mindezen emlékek mellett számos szobor, utca és tér viseli Violand d’Hongria, vagyis „Magyarországi Jolánta” királyné nevét szerte Aragóniában, Katalóniában és Valenciában. Emlékezetének talán legszebb eleme a valenciai Castellón de la Plana településen követhető nyomon. Esztergom eme testvérvárosában rendezik meg évente, húsvét előtt három héttel a La Magdalena nevű kilenc napos ünnepsorozatot, mellyel a település 1251. szeptember 8-i alapítására emlékeznek. Jolántának egy a nevét viselő tere és a rajta álló

⁵⁸ BRACHFELD 1994, 13–16.

⁵⁹ ANDERLE 2006, 31.

mellszobra van a városban (9. kép). Ezt és férje emlékművét a fesztivál alkalmával hagyományosan megkoszorúzzák. Végül a magyar származású királynéra való emlékezet jeleként megválasztják a fesztivál királynéját.⁶⁰ Igen gyönyörű és méltóságteljes módja ez a megemlékezésnek egy történelmi személy emberi nagyságáról (10. kép). Szomorú, hogy miközben Spanyolországban ilyen őszinte tiszteletadással ünneplik Árpád-házi Jolánta aragóniai királynét, addig Magyarországon szinte még a neve is alig ismert. Ez a tény újfent azt jelzi, hogy illene újrafogalmaznunk nemzetünk történelmi személyiségeiről és értékeiről való gondolkodásmódunkat.

10. kép: A La Magdalena királynéja Jolánta szobránál

Összegzés

Talán Magyarország és Hispánia egymástól való messzesége miatt tűnik olyan rendkívülinek, hogy milyen sok szál kötötte össze őket már a 12–13. század fordulójától kezdve. Bár a földrajzi távolság kétségtelenül nagy, a szellemi, ideológiai azonosság meglepően közeli viszonyt hozott létre az Aragóniai és a Magyar Királyság között. Az olyan tényezők, mint az egyidejű felvirágzás, a hasonló jellegű nagyhatalmi célkitűzések, a pápai irányelvekhez való közös alkalmazkodás, és a katolicizmus iránti mindennemű elkötelezettség megteremtették a két ország közötti külpolitikai együttműködés lehetőségét. Erre alapozva történt meg az aragóniai-magyar politikai szövetség megkötése, melynek zálogául a Barcelonai- és az Árpád-ház dinasztikus összefonódása szolgált. Aragóniai Konstancia és Imre 1196-os egybekelésének köszönhetően került először kapcsolatba Magyarország a spanyol nyelvvel, a hispániai és a mór művészettel, a trubadúr költészettel, valamint az ibériai heraldika

⁶⁰ Az ünnepsorozattal kapcsolatos személyes tapasztalatairól számol be cikkében Czotter Balázs: <http://nagyboldogasszony.lapunk.hu/?modul=oldal&tartalom=1121695> (2016.11.05. 11:20).

szimbólumaival. Ekkor jött létre aragóniai hatásra az Árpád-sávozat, továbbá ekkorra datálható az első két ismert magyar házassági szerződés is. 1235-ös férjhez menetelével Árpád-házi Jolánta az Aragóniai Királyság és egyben Spanyolország történetének egyik legkedvesebb emlékezetű, leginkább tisztelt királynéja lett, aki I. Jakab király megbízható társa volt hűséges hitvesként és talpraesett politikai tanácsadóként. A Konstancia királyné által is erősített hazai keresztieszmének pedig Jolánta magyar lovagjai szereztek érvényt a reconquistában. Ezekben a tényezőkben rejlik a magyar és a spanyol középkor eme sokszínű, látványos közös fejezetének története. Más országokhoz hasonlóan Magyarország és Spanyolország esetében is elmondható: ahogy két államot összeköt a közös történelem a múltban, úgy kötheti őket össze a közös múltra való emlékezés a jelenben.

Irodalom

- ANDERLE 1999 = Anderle Ádám: *Spanyolország története*. Budapest 1999.
- ANDERLE 2006 = Anderle Ádám: *A magyar-spanyol kapcsolatok ezer éve*. Szeged 2006.
- BERTÉNYI 2007 = Bertényi Iván: A vörös-ezüst sávozat és Aragónia. *Jogtörténeti Szemle*, különszám (2007) 23–28.
- BLAZOVICH – ÉRSZEGI – TURBULY 1998 = Blazovich László – Érszegi Géza – Turbuly Éva: *Levéltárak–Kincstárak. Források Magyarország levéltáraiból (1000–1686)*. Budapest–Szeged 1998.
- BRACHFELD 1994 = Brachfeld F. Olivér: *Árpád-házi Jolánta, Aragónia királynéja*. Szeged 1994.
- DÉRI 1992 = Déri Balázs: A katalán irodalom történetének vázlata. In. Brachfeld Montana – Pere Joaquim (szerk.): *Katalónia. Ismertető almanach*. Barcelona 1992. 49–63.
- DONÁSZY 1935 = Donászy Ferenc: Az Árpádok címerének kérdése. *Turul* 49 (1935) 24–33.
- ENGEL 1990 = Engel Pál: *Beilleszkedés Európába, a kezdetektől 1440-ig. Magyarok Európában I*. Budapest 1990.
- ERDÉLYI 2008 = Erdélyi László: *Árpád-kor. A magyar állam, társadalom, művelődés legrégibb története 1301-ig*. Máriabesenyő–Gödöllő 2008.
- FEJÉR 1829 = Fejér György: *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis. Tomus II*. Buda 1829.
- KOSZTA 2009 = Koszta László: *Válság és megerősödés 1038–1196*. (Magyarország története 3.) Budapest 2009.

- KRISTÓ – MAKK 1981 = Kristó Gyula – Makk Ferenc: *III. Béla emlékezete*. Budapest 1981.
- KRISTÓ 1984 = Kristó Gyula: A korai feudalizmus (1116–1241). In: Székely György – Barta Antal (szerk.): *Magyarország története. Előzmények és magyar történet 1242-ig*. (Magyarország története tíz kötetben I/2.) Budapest 1984. 1007–1415.
- KRISTÓ 1998 = Kristó Gyula: *Magyarország története 895–1301*. Budapest 1998.
- MAKK 1996 = Makk Ferenc: *Magyar külpolitika (896–1196)*. Szeged 1996.
- MAKKAI – MEZEY 1960 = Makkai László – Mezey László: *Árpád-kori és Anjou-kori levelek. XI–XIV. század*. Budapest 1960.
- SOLTÉSZ 1999 = Soltész István: *Árpád-házi királynék. Szentek és szeretők*. Budapest 1999.
- SZABADOS 1999 = Szabados György: Imre király életidejéről. *Acta Universitatis Szegediensis. Acta Historica CX* (1999) 11–19.
- SZABADOS 2002 = Szabados György: Imre király házassága, aranybullája. *Századok* 136 (2002) 341–350.
- SZABADOS 2009 = Szabados György: Aragóniai Konstancia magyar királyné. In: Tóth Csaba – Ramon Sarobe (szerk.): *Királylányok messzi földről*. Budapest 2009. 163–175.
- THALLÓCZY 1897 = Thallóczy Lajos: Árpád-házi Jolán Aragón királynője. *Századok* 31 (1897) 577–592.
- THEINER 1863 = Theiner, Augustino: *Vetera monumenta Slavorum meridionalium historiam illustrantia. Tomus I*. Róma 1863.
- VAJAY 1974 = Vajay Szabolcs: Az Árpád-kor uralmi szimbolikája. In: Horváth János – Székely György (szerk.): *Középkori kútfontok kritikus kérdései*. Budapest 1974. 339–373.
- VAJAY 1984 = Vajay Szabolcs: Dominae reginae milites. Árpád-házi Jolánta magyarjai Valencia visszavétele idején. In: H. Balázs Éva – Fügedi Erik – Maksay Ferenc (szerk.): *Mályusz Elemér emlékkönyv*. Budapest 1984. 395–414.
- WERTNER 1892 = Wertner Mór: *Az Árpádok családi története*. (Történeti nép- és földrajzi könyvtár 51.) Nagybecskerek 1892.
- ZEMPLÉNYI 1998 = Zemplényi Ferenc: *Az európai udvari kultúra és a magyar irodalom*. Budapest 1998.

Képek forrása

1. **kép:** <https://www.nyest.hu/media/az-aragon-korona-teruletei-a-mai-spanyolorszag-terkepen.png?large> (Letöltés: 2017.02.20. 20:21) (JPG formátumba átkonvertálva)
2. **kép:** <http://users.atw.hu/bagabr/kepek/imrepecs2.jpg> (Letöltés: 2016.04.07. 14:15)
3. **kép:** <http://www.nyest.hu/media/az-aragoniai-cimer.png?large> (Letöltés: 2016.04.15. 08:09) (JPG formátumba átkonvertálva)
4. **kép:** http://m.cdn.blog.hu/to/toriblog/image/kiralylanyok/448px-Imre_of_Hungary_seal.png (Letöltés: 2016.04.22. 20:43) (JPG formátumba átkonvertálva)
5. **kép:** https://media.szekelyhon.ro/pictures/erdelyin/tudomany/o_06-than-mor--imre.jpg (Letöltés: 2017.06.15. 18:51)
6. **kép:** https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/41/KonstancieAragonska_Uhry.jpg (Letöltés: 2016.04.07. 13:44)
7. **kép:** https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/80/Jaume_I_Palma.jpg (Letöltés: 2016.10.15. 10:57)
8. **kép:** [http://4.bp.blogspot.com/_RvfptxBLBXM/TMsHWn34vmI/AAAAAAAGvM/bJD7WZLw7Mk/s1600/Monestir+de+Vallbona+de+les+Monges+juny+2010+camera+2+\(27\).JPG](http://4.bp.blogspot.com/_RvfptxBLBXM/TMsHWn34vmI/AAAAAAAGvM/bJD7WZLw7Mk/s1600/Monestir+de+Vallbona+de+les+Monges+juny+2010+camera+2+(27).JPG) (Letöltés: 2017.02.26. 12:14)
9. **kép:** <http://static.panoramio.com/photos/large/90240932.jpg> (Letöltés: 2017.02.25. 13:20)
10. **kép:** <http://www.revistapoble.net/wp-content/uploads/160301-homenaje-a-Na-Violant-dHongria-4.jpg> (Letöltés: 2016.11.05. 12:00)

The connections of the Kingdom of Hungary with Hispania at the end of the 12th and in the first half of the 13th century

TAMÁS CSIFÓ

Before the Mongol invasion in Europe, there is a period from 1172 to 1235, which can be considered to be the last golden era of the medieval Kingdom of Hungary, during the reign of the House of Árpád. The rule of King Béla III, Emeric and Andrew II brought the Kingdom and its royal dynasty great growth of international prestige. Hungary went through a significant development in terms of culture, society, economy and especially foreign policy.

At the same time, on the Iberian Peninsula another spectacular progression began. Under the reign of the House of Barcelona, King Alfonso II, Peter II and James I by name, the Crown of Aragon gradually became the most powerful monarchy of Hispania, due to its successful expansion and victories in the campaigns of Reconquista.

Beside the simultaneous development of the Kingdom of Hungary and the Crown of Aragon, there were several other factors, which made these two countries surprisingly similar to each other. For example, both of these kingdoms' rulers conceived monumental plans of imperial intensions. Furthermore, in the age of Crusades, both of these monarchies represented the bastions of the Roman Catholic Christianity. While the Crown of Aragon and other Iberian Christian states guarded the frontiers of the Catholic Europe in the west, the Kingdom of Hungary defended it in the east.

In order to unite their strength and to make their interest association, Hispania and Hungary turned to each other and made political alliances by means of dynastic marriages. In 1196 Constance of Aragon married Emeric of Hungary, and in 1235 the wedding of Violant of Hungary and James I of Aragon took place. This study examines the aspects of these dynastic contacts, giving special attention to their cultural affections and heritage in the history of Hungary and Spain. This work presents the coherence between the diplomacy of these countries, together with those royal knights, who escorted Violant of Hungary to Aragon, and who took part in the fights of Reconquista.